

Paur kute Pirpukam me jamã pi'ôk no'ôk ne ja.

Krĩraxbê Pirpukam ne Paur memã Jeju jarê nhym kam me kwỳ arỳm tu amim markumrêx. Paur kum ar kĩnhkumrêx nhym ar jadjwỳ amipãnh kum Paur kĩnhkumrêx nhym kam Paur ar kurũm tẽn atemã krĩrax 'ôkam bôx. Bôx nhym me ja kum Metĩndjwỳnh kabẽn mar prãm kêt ne kam Paur pa 'amỳn o tẽn mekbê ijê djàkam kumê. Nhym arĩk kaprĩre ne mekbê ijê djàkam dja, prãmkam dja. Nhym kam krĩraxbê Pirpukam Paur nhõbikwaja kum kĩnh djà jano, kôt kum õ kwỳ krẽn djà jano, nàr kon kum pi'ôk kaprĩ jano nhym kubyn kĩnhkumrêx. Paur kute amikajmãtã arkum Jeju jarẽnhja ta ne kôt kum mỳjja jano, Epaprodjikôt ne kum kĩnh djà jano. Nhym 'ỳr o bôx. 'Ỳr o bôx nhym kubyn kam kĩnhkumrêx ne akubyn arkum,

—Ota ba arỳm kubyn arỳm ikĩnhkumrêx ne, ane. Nhym kute kôt kum kĩnh djào bôxja, Epaprodjija ate kanê ne kam arỳm mexkumrêx ne kam õ pykamã tẽmmã, nhym Paur kute kôt arkum pi'ôk no'ôk janormã. Kute arkum pi'ôk no'ôk ne kôt anor ne ja.

Ë, Paur kute arkum pi'ôk no'ôk ne ja.

Paur kute Metĩndjwỳnhmã ar arẽnh.

Ep 1.15

¹ Ba ibê Paurmê Ximoximẽ ne bar ar amã pi'ôk no'ôk ne. Ar ibê Jeju Kritu nhõ àpẽnẽh ne bar ar amã pi'ôk no'ôk ne. Ë, krĩraxbê Pirpukam Kritu Jeju nhõ me ja, õ me mextire jamã ne bar pi'ôk no'ôk ne. Ar aje Jeju nhõ me jao aba

djw̃nhwāmē atāri àpēnhwāmē, ar akunĩmã ne bar pi'òk no'òk ne.

² Gê Metĩndjw̃nh ar ajo djuw mex, Metĩndjw̃nhbê gwaj Babāmmē krabê Bēnjadjw̃yr Jeju Kritu ar ukaprĩkòt ar ajo djuw mex ne ar ar ajo ba ne ar amã umar mex jarē gar adjumar mex ne ar aba.

³ Ota ba inhō Metĩndjw̃nhmã amikĩnh jarē. Nã bãm mã ar aman ar amar rã'ã. Nã bãm ar akam ikĩnh ne ije ar amar kunĩkòt kum amikĩnh jarē. ⁴ Djã nã bãm ar akam ikaprĩ? Kati, nã bãm ikĩnhkumrēx ne ije kum ar akunĩo idjà'w̃yr katã kum amikĩnh jarē. ⁵ Mỳkam ne ba ikĩnhkumrēx ne ar ajo a'uw? Bir, ar ikòt adjàpēnhkam. Kra:x kurũm ne gar ikòt apê ne memã Jeju kukràdjã ny'ã adjujarēnh atēm rã'ã ne kam kòt ijo djuw mex ba kam itỳxkumrēx ne memã Jeju'ã idjujarēnh tē.

⁶ Kam ne ba ar akam ikĩnh ne. Arỳm ba kuma. Metĩndjw̃nh ta ne arỳm ar ajo mexmo krax ne. Dja ar ajo mexo tēn o tēn o tēm rã'ãn arỳm inomã kumē gar akunĩ amextire. ã kute ar ajo anhỹrmã ne ba amikajmã'ã kuma. Mỳj akatikam dja inomã kumē? Bir, akubyn Jeju Kritu bōx nhō akatikam.

⁷ Be, kòt ne ba ije ar akunĩo ijamakja. Bir, mrãmri. Mỳkam? Bir, imã ar akĩnhkumrēxkam. Ar akunĩ ne gar ikòt ar adjàpēnh aba. Metĩndjw̃nh kute imã idjàpēnh jarēnhja ne gar ikòt kum adjàpēnh ar aba. Djãm mekbê ijê djakam idjãm kambit ne gar adjàpēnh ar aba? Kati, irãri ar ibaridjw̃y ne gar ikòt adjàpēnh ar aba. Irãri ar ibari ije Jeju kukràdjã ny'ã idjujarēnh nhym me kute aprỳo ba, ba prĩne kòt memã 'ã idjujarēnh ne ije memã kum,

—Mrãmri ne ba ije me amã kòt Jeju'ã idjujarēnh ar o ibaja, anhỹrja, be, nã gãm ar ã ikòt Jeju'ã adjujarēnh ane. Kam ne ba imã ar akĩnhkumrēx ne. ⁸ Imã ar akĩnhkòt ne ijamak inhō djakam tokry ne. Mrãmri ne ba kòt ar

amã arẽ. Metĩndjwỳnh kute prĩne me kadjwỳnhbê me omũnhkõt arỳm ikadjwỳnhbê ipumũ, ije ar ajo ijamakkõt ipumũ. Imã ar akĩnh raxi. Kute Jeju Kritu kute kum ar akĩnh pyræk. Aben kõt ne bar ã ar amaro ane.

⁹ Nã bãm Metĩndjwỳnhmã ar ajo a'uw. Ar amã aben jabêo amõr rã'ã o amõr rã'ãn arỳm ar amã aben jabê rax kadjy. Kadjy ne ba Metĩndjwỳnhmã ar ajo a'uw. Be, dja gar amã aben jabêo atẽm rã'ãn kam arỳm kõt prĩne mỳjja pumũnh mex ne kõt akrã kre mex. ¹⁰ Gar kam amim mỳjja kabin mỳjja mexbito amiptà. Nhym mũm mỳjja punu nõ gar katàt mỳjja mexbito amiptàn kam amextire ne ajmã akute kêt ne ar aba rã'ã nhym arỳm akubyn Kritu bõx. ¹¹ Nà, gar kam amextire. Jeju Kritu kute katàt me krã pymjỳr djwỳnh tãm gêdja katàt ar amã ar akrã pumjuw gar katàt mrã. Nhym me kam ar apumũn kam kõt Metĩndjwỳnhmã rax jarẽn kum mex jarẽ. Tãm ne ja.

Paur tyko nàr tĩno kute Jeju raxo amirĩtmã.

Kor 1.24; A Xim 2.9

¹² Akmere ar, àpnhĩre ar, ã, ba ar amã arẽ. Djã nãm me ibê ijên kam Jeju'ã me ujarẽnh nyja mekbê krãta? Kati, nãm me mã Jeju jarẽ, arẽnh ry typydji nhym me kunĩ kuma, me kute arẽnh bãptàr kêt. ¹³ Nhym kam bẽnjadjwỳrbê Xedja nhõ krãkamngõnhre kunĩ kuma, mete mekbê ijê djàkam imẽnkhkõt kuma. Nã bãm Kritu'ã idjujarẽnh tẽ nhym me mekbê ijê djàkam imẽ nhym me kunĩ kõt kuma. ¹⁴ Nhym gwaj baje abeno bakamy kwỳ rax ne mekbê ijê djàkam idjãmkkõt ipumũn kam Bẽnjadjwỳr kanàrràm kum me uma kêtukumrẽx ne irãri ar tu memã Metĩndjwỳnh kabẽn jarẽnh ar o ba.

¹⁵⁻¹⁷ Nhym bep apỳnh ne me kwỳ kute amijo rũnh prãm kam Jeju'ã pydjin 'ã ujarẽnh mõr prãme memã Jeju jarẽho ba. Kum ikĩnh kêt ne 'ã pydji prãme ne arĩk ajkwakambit we memã Kritu jarẽnh ar o ba. Ikaprĩ rax

kadjy, mekbê ijê djâkam idjâmkam ikaprî rax kadjy ne me arîk Jeju'ã ujarênh ny jarênh kajgo ar ba.

Nhym bep ate ne me kute mrâmri ukaprîkôt ar memã Jeju jarênh ba. Me ja ne me kum ijabên arým prîne ipumũ. Metîndjwýnh kute imã idjâpênh jarênh ba ije tu katât arênhkumrêx nhym kôt me kute ibê ijê kôt ipumün kum ijabên kam ikudjwa memã Jeju jarênh ba. Nhym bep ate ne me kwý arîk Kritu'ã ujarênh kajgoo ba.

¹⁸ Kwârîk rã'ã gê me tu ar amê arek 'ã ujarênh ba. Dja me kum Jeju jabên 'ã ujarênh mexja mrâmri rã'ã. Nhym me kute 'ã pydji prãme Jeju jarênh kajgojadjwý mrâmri rã'ã. Mrâmri gêdja me amê ar 'ã ujarênh ba. Gê kam me kunî Kritu'ã ujarênhja ma. Ba kam arým ikînhkumrêx. Gêdja ba mã ikînh rã'ã ne. ¹⁹ Jeju Kritu Karô gêdja ijo ba rã'ãn ikadjy me ngrêk nhym me kam ikaba. Nhym adjwýnhdjwý mrâmri ar aje Metîndjwýnhmã ijo adjà'wýro gêdja me arým bõm imê. Ja ne ba arým prîne kuma. Kam dja ba ikînh rã'ã ne.

²⁰ Gora ba imã me uma kêt ne idjâm tÿx ne Kritu'ã ajarê. Gora ba ã anhÿr jabej kam memã Kritu raxo amirît ne amikam ipijâm kêt. Ije Kritu raxo amirît prã:mã. Itîn rã'ã nâr kon mete ibîn jabej o ne ba ije Krituo rax prãm, o ne ba ije memã o amirît nhym me arým kôt kute kum katormã. Amrêbê ne ba memã Kritu raxo amirît rã'ã. Gora ba jakam djwý ã o ane. Tãm ne ba amim kamnhîx ne aminhõkre kadjwýnhbê maro nõ.

²¹ Ikînh djâbê ne Kritu. Ajbit dja ba kuman o amikînh. Djâm ityk nhijukri ikaprî? Kati, ityk nhijukri dja ba ikînho itînja jakrenh mex ne. Ityk nhijukri dja ba arým Kritubê ikînh djâ pumün kam ikînhkumrêx ne.

²² Nhym bep dja ba arek itîn jabej kam Kritumã apê ne memã 'ã ajarê nhym me krãptî arým amikajmã'ã Jeju ma. Jadjwý ne mexkumrêx. Ije, nã bãm te ari mÿjja ma.

²³⁻²⁴ Nām te mỳjja 'õ imã pydji prãme. Nã bãm ityk ne Kritumẽ ro'ã iban inhýtã ije aben pumũnhmã kuman jãm itĩnkam ije Kritumã idjãpênhja ma. Ije, nã bãm te ari mỳjja ma. Dja ba tyn arỳm mrãmri imexo, ikĩnho itĩnja jakrenh mex ne. Tãm ne ba imã kĩnhkumrẽx ne. Nhym bep dja ba itĩn ne kam ar amãdjwỳ kĩnh jadjàn ar amã arẽnh nhinom kumẽ.

²⁵ Nà, dja ba itĩn ne kam ar amã Metĩndjwỳnh kabẽn jarẽnho tẽn inom kumẽ. Tãm ne ba arỳm prĩne kuma. Itĩn ne arek ar ar akam iba rã'ã, ar aje amim Jeju mar rax ne o atẽm ne kõt akĩnh kadjy. Ja ne ba arỳm kuma. ²⁶ Bir be, dja ba arỳm ar awỳr ibõxjakam gar arỳm ipumũn kam arỳm ikõt Kritu Jejumã mex jarẽ. Kute ipytàrkõt ipumũn kam akĩnh rax ne kam arỳm akunĩ kikrepdjitã Kritu Jejumã rax jarẽ.

Ar te tokry Jeju'ã ukanga kêtã.

Ruk 6.22; Xij 1.12

²⁷ Ë, ar ikabẽn ma. Gar arỳm Kritu'ã ujarẽnh nyja ma. Gora kõt ar amijo aba. Dja ba ar awỳr itẽm ne ibõx ne ije inhýtã ar apumũnh jabej arỳm ikĩnhkumrẽx. Ar aje kõt amijo abakam ikĩnhkumrẽx. Nàr kon, mekbê ijê djakam idjãm rã'ã jabej nhym arỳm iwỳr ar ajã ujarẽnh bõx jabej dja ba kuman ikĩnhkumrẽx. Gar atypydjin adjãm týx ne axikõt akabẽn ne ar memã Jeju kukràdjã ny'ã adjujarẽnh aban aro'ã aje o angryk ne aje akabẽno me unẽnhkam. Me kute Metĩndjwỳnh Kabẽn japrỳja dja gar akabẽno me unê. Ja dja ba kõt kuman arỳm ikĩnhkumrẽx ne.

²⁸ Kwãrĩk wãnh me kute ar ajaprỳwã ne mũm kute Metĩndjwỳnho akẽx ne kute aprỳwã kwãrĩk wãnh gar amã me uma kêt. Ate gêdja me wãnh ar axwe ba. Gwaj mrãmri tu katàt Metĩndjwỳnhmã badjãpênh mex ne. Nhym kam kõt me ar amã katon kam amijã,

—Bep djām mrāmri ne Metīndjwýnh ar wā pytà. Nhym bep ba ne ba ije mar kêtka kute ipytàr kêtka mrêx. Dja ba tu ibiknorkumrêx. Bep djām mrāmri ne ar ja arým mrāmri Metīndjwýnho aminhō. Kam ne kute ar utàrja, ane. Dja me ar apumün kam ã ane.

²⁹ Arým ne Metīndjwýnh Kritu kadjy amim ar ajã karō. Ga kam ar arým amikajmãtã Kritu ma. Djãm ja'ãbit ne amim karō? Kati, mýjja 'ōdjwý. Ē, aje Kritukôt amijo abakam ar atokrymãdjwý. ³⁰ Dja gar ikudjwa Kritukôt djan o angryk nhym me arým jãm ar ajo akêx ne ar amã tokry jadjã ga kam ar ikudjwa aje Kritukôt amijo abakam te atokryn te akaprĩn mã kôt ajkamẽ. Wãkam idjãmkam ne ba ã ane gar kôt ipumũ. Jakam idjãmkamdjwý ne ba Krituo ingyk ne memã ikabẽn gar ijã ujarẽnh ma. Tãm ne gar gadjwý arým kôt adjãm ne aje o angryk ne atokryo aben pyrãk kadjy ne Metīndjwýnh ar ajã amim karō. Tãm ne ja.

2

Ar kute Kritu kudjwa amijo kàtãmmã.

Ep 4.1; A Kô 8.9

¹ Akmere ar, àpnhĩre ar, gora axikôt akabẽn ne akabẽno ikĩnh. Be, ga arým Kritu kute ar amã tỳx jangjẽnhwã pumũ. Ne ajte kum ar ajabẽn kam ar akaprĩkam kute ar amã kĩnh jadjãrwã pumũ. Metīndjwýnh Karōdjwý kute ar ajo õbikwan kute ar ar ajo bawã pumũ. Gar kôt aje abeno anhõbikwan kam amã aben kaprĩ. ² Be, ã kute ar ajo anhýrwãkam dja gar kôt axikôt akabẽn ne akabẽno ikĩnh. Kam dja ba arým kãjmã amũ ikĩnh ajkamẽ. Dja gar akabẽn'ã kabẽn ne ar amã aben jabẽo aben pyrãk ne axikôt akabẽn ne abenmã kum,

—Gwaj atemã bakabên kêt ne kam gwaj badjàpênho aben pyràk ne gwaj bakabêno aben pyràk, ane. O dja gar amũ kàjmã ikĩnh kamênho mō.

³ Kwãrĩk wãnh gar amikadjwýnhbê amijo abênjadwýr ne ar meo aba kêt. Kwãrĩk wãnh gar amijo arax prãm kêt. Dja gar tu amikam apijàm ne amijo angrire ne amijo akàtàm. Kwãrĩk wãnh gar amikadjwýnhbê amijo abênjadwýr kêt. Nhym bep amũ me ja'ãbit dja gar aminêje me'ã bênjadwýr rên kàjmã me kamênho tē.

⁴ Kwãrĩk wãnh gar gajbit amimar ne ar amijo aba kêt. Kwãrĩk wãnh gar amijo adjàptàr ne ar mebê mýjja jao anhýro aba kêt. Dja gar amũ me jadjwý ma.

⁵ Be, Kritu Jeju kute amijo ngrija pumũ. Kute mrãmri amijo ngri mex ne kute amijo kàtàmja pumũ. Kudjwa dja gar ã amijo ane.

⁶ Nà, Kritu raxmē Metĩndjwýnh raxo aben pyràk. Kute aben pyràk. Dji Kritu kubê Metĩndjwýnhkêt. Nãm ren Kritu ren amirax pumũnh japkrem ren arek ar ba.

⁷ Nhym bep kati, nãm te rax ne, te kàjkwakam ò mýjja mex ne tu me bakadjy amikangan ruw. Tu amikunĩ kangan amijo ngrin me bawýr ruw. Ne kam ar memã àpênh ba. Nãm tu amijo kubêngôkre.*

⁸ Ne kam ĩ kute me babêngôkre nhĩa pyràk. Axikôtô. Nãm amijo ngrire ne amak mex ne akrànãm Bãm kabênkôt mrã. Akrànãm Bãm kabênkôt mrãnh rá'ã nhym me kubĩ. Djã nãm me bĩn kajgo? E kum kati, pĩte'y tokry týxkam ne me kubĩ.

* 2:7 Kritu ne amijo kubêngôkre kute mrãmri ne apýnh me ò pyka djãri kunĩkôt me kunĩ: bêngôkreja pyràk. Kubê kà jakamē me kakrãtykmē me babêngôkremē ne me kunĩ: bêngôkre. Me kamrômē me kukràdjã kunĩ kubêngôkreo aben pyràk. Jakam dja ga Karõ 17.26 jarên ama.

⁹ Kam ne Metĩndjwỳnh raxo kàjmã kaměn kam kum idji mex jarẽ, idjibê kumkati ne kum arẽ, idji rax ne kum arẽ. Kàjmã kute raxo amũ mỳjja kunĩ jakrenh, o kute mỳjja jakrenh mexi.

¹⁰ Dja me Jeju nhidji man kam arỳm umaje ibô, pijàm djàje ibô. Mỳjja kunĩ dja idji raxkôt kuman kam arỳm umaje ibôn anhikrên 'õ kaběn kêtumrêx. Kàjkwakam kadjy mrãnh djwỳnhmẽ pykakam me kunĩmẽ, pyka kadjwỳnhbê me karômẽ mỳjja kunĩ.

¹¹ Be, me kunĩ dja me abenmã,

—Nà, Jeju Kritu, ajbit ne Běnjadjwỳr djwỳnh, ane. Dja me ane nhym kam Metĩndjwỳnhbê Bãmdjwỳ dja ô'ã memã rax nhym me Bãmmãdjwỳ kàjmã rax jarėho tẽ.

Be, dja gar ã Jeju Kritu'ã amijakreo ane.

¹² Jeju ne amak mex ne Bãm kaběnkôt ar amijo ba. Kam dja gar gadjwỳ, akmere ar, àpnhĩre ar, ajamak mex ne kaběnkôt ar amijo aba. Be, gora ar ikamã ajamak mexwã kwãrĩk wãnh rã'ã. Gar itekre kamã mỳjja punu wã 'õ nhipêx kêt. Nã gãm ar ikam ajamak mex ne prĩne Metĩndjwỳnh kaběnkôt ar amijo aba. Gora ar aje Metĩndjwỳnh kaběnkôt amijo abawã rã'ã. Gora Metĩndjwỳnh kute ar apytàr ne kute ar ar ajo bakam gora ar mã ajamak mex ne kôt amijo aba rã'ã. Ne kum adjàpěnh rã'ã ne. Dja gar amã Metĩndjwỳnh pyman kam apijàm ne kam kum adjàpěnh rã'ãn kôt ar amijo aba rã'ã ne.

¹³ Nhym mỳj me'õ ne ar angrêk gar kaběnkôt ar amijo aban kum adjàpěnh prãm ne kum adjàpěnh ar aba? Bir, Metĩndjwỳnh. Metĩndjwỳnh ta ne ar amã arẽ gar kaběnkôt ar amijo aban kum adjàpěnh prãm ne kum adjàpěnh ar aba.

¹⁴ Kwãrĩk wãnh gar aben prĩkam mỳjja japry kêt ne akaběno aben japanh kêt. Dja gar tu abenkam akaběn

mex. ¹⁵ Mỳkam? Bir, ar ajaxwe kêt ne ajmã akute kêt ne arek ar abamã. Ar abê Metĩndjwỳnh krakumrẽxkam memã katàt amrãnhmã. Gora memã katàt mrã gê me axweja, me arĩk ar baja ar apumũ. Katàt ar amrãnhkam ne gar aje ngõnhpõkti nhirã pyràk, aje akamàt kô tykkam ngõnhpõkti kute memã irãja pyràk. Nhym bep me axweja, me arĩk ar baja ne me kute akamàt kô tyk pyràk.

¹⁶ Dja gar aje ngõnhpõkti pyràk ne aje mã memã Metĩndjwỳnh kabẽn jarẽn nhym me kute amim mar ne tĩn rã'a rã'ã rã'ãmã. Dja gar ã amijo anhỹr ar o aba ba kam ar akam ikĩnh. Kritu akubyn bõx ne kute me bakabin kam kute ar amexmã apõxkam dja ba ar akam ikĩnh ne ar ajo idjãmra iba ne kam aminhõkre kadjwỳnhbê,

—Be, djã nã bãm te arkam idjãpẽn rax? Djã nã bãm te arkum Jeju jarẽnho iba? Djã nã bãm arkum arẽnh kajgo? Kati, nãm ar amikajmãtã Jeju markumrẽx. Ba kam idjãpẽnh kajgo kêt, ane.

¹⁷ Birãm djãm me ibĩ. Kon ne. Dja me te ibĩ ba mã ikĩnh. Nhym Metĩndjwỳnhdjwỳ mã ikam kĩnh. Mỳkam? Bir, dja mete ibĩn jabej ibĩ nhym Metĩndjwỳnh mrãmri ikam kĩnhkumrẽx. Kute mrãmri ne me kute amrẽbê Metĩndjwỳnhmã mry par ne kute kum bõr nhym kam mekam kĩnhja pyràk. Dja ã ikam kĩnho ane. Ar gadjwỳ, dja gar amim Metĩndjwỳnh kamnhĩx. Kam gẽdja Metĩndjwỳnh ar akamdjwỳ kĩnhkumrẽx. Kute mrãmri ne me kute Metĩndjwỳnhmã mry nihy uba kangõ runh nhym kam mekam kĩnhja pyràk. Kute tãm pyràk. Dja ã itykkam gwaj bakam kĩnho ane. Bir, mrãmri, kwãrĩk wãnh ibĩn rã'ã ba tu ikĩnh ne. Gwaj bakunĩ baro'ã bakĩnh ne. ¹⁸ Gar gadjwỳ ã ikõt akĩnh ane gwaj baro'ã bakĩnh.

Ximoxi'ã ujarẽn.

¹⁹ Adjÿm, dja ba ĩ wãm ar awÿr Ximoxi jano. Ije ar awÿr anormã tu amijã Bẽnjadwÿr Jeju kamnhĩxkumrëx. Dja ar akam bõx ne akubyn iwÿr tẽn bõx ne kam imã ar ajarë. Kute imã ar ajarënh mexo dja imã ikĩnh jadjà, ba kam ajte ikĩnh ne. ²⁰ Ximoxi ne mexkumrëx. Nhÿnh ne atemã me'õ ne ba ije wãm ar awÿr anormã? Kati, Ximoxi pydjii. Ajbit ne ikõt mrãmri ar ajo djuw mex ne. ²¹ Me kunĩ ne me amidjwÿnhbit ma, ne kam Jeju Kritu mar kêt ne.

²² Nhym bep ate ne Ximoxi. Gar arÿm mexmã akato. Nãm ikõt àpênh mexkumrëx. Kute me kra bãmkõt àpênh mexja pyræk. Nãm ã ikõt memã Jeju'ã ujarënh ny jarëho tẽmo ane. ²³ Be, tãm ne ba ije ar awÿr anormã tu kamnhĩxkumrëx. Dja ba amima, itĩn jabej nàr kon ityk jabej, dja ba amiman kam on ar awÿr ano nhym wãm tẽ.

²⁴ Adjÿm, dja ba badjwÿ ĩ wãm ar awÿr tẽn bõx. Nã bãm itẽmmã tu amijã Bẽnjadwÿr djwÿnh kamnhĩxkumrëx.

²⁵ Mrãmri dja ba akubyn ar awÿr ikamy Epaprodji jano. Nã gãm ar iwÿr ano nhym iwÿr bõx ne ikõt àpênh ar ba. Bar kam iro'ã ar ije Jejuo ingyryk ne memã ikabën iba. Tãm ne gar iwÿr ano nhym iwÿr bõx ne kam ar akàxã ijo djuw mex ar o ba, ba kam ije arÿm akubyn ar awÿr anormã.

²⁶⁻²⁷ Nãm ar ajo ama: ne. Ba kam ije akubyn ar awÿr anormã. Mrãmri ne arÿm kanê tÿx ne tyk 'ÿr. Tyk 'ÿr nhym Metĩndjwÿnh kum kaprĩn arÿm o mex ne. Kum tãmja kaprĩn kum badjwÿ ikaprĩ. Ikaprĩ nhiby ajte ikaprĩ karõ ne kanêbê utà, Epaprodji pytà, nhym arÿm mexkumrëx ne ar ajo aman kam,

—ÿ, arÿm ne ar ikanêkõt iman arÿm ikam umar punu, anen kam ar akõt umar punu.

²⁸ Kam ne ba ije akubyn ar awÿr anor prãm kumrëx, gẽ ar awÿr tẽn bõx gar omũn kam ajte akĩnhkumrëx. Ar akĩnhkumrëx ba badjwÿ arÿm ikaprĩ apêx. ²⁹ Bir be, kam dja ar awÿr bõx gar amiwÿr o wadjà, ne akĩnhkumrëx ne

Bēnjadjwÿr kôpdji'ã kum akabēn mex jarē. Dja gar ã o ane, me'õ kute Epaprodji pyræk dja gar ã o ane, kàjmã kamēnho tē. ³⁰ Be, tu amiwÿr o wadjàn kum akabēn mex jarē. Djã nã gãm ar omũ, Kritumã àpēnh ar bakam ren tykja pumũ? Nãm ikôt ar àpēnh ba. Gar te ikôt adjapēnh prãm nhym kam ta ar akàxã ikôt àpēnh ar ba. Kute amikam tyk mar kêt ne tu ikôt ar àpēnh ba.

3

Paur kute amikukràdjà tũm kunĩ kanga.

¹ Ë, akmere ar, àpnhĩre ar, gora ar ajte ikabēn ma. Gora ar akĩnh. Gora ar gwaj banhõ Bēnjadjwÿrwã kôt akĩnh.

Ë, ba ajte ar amã mÿjja 'ôdjwÿ jarē, õbê ije ar amã 'ã pi'òk no'òkja dja ba ajte ar amã arē. Djã nã bãm ije ajte akubyn ar amã arēnhbê imã idjukanga? Kati, me kute ar anoo biknorbê dja ba ajte akubyn ar amã arē. ² Ë, gora ar aminêje me omũ. Me axwe, me arĩk ar bawã ar aminêje me omũ. Me wã ne me mÿjja punubit nhipêx ne memã me kute me mykà jakàrmãbit arēnh ar o ba. Nãm me 'êx ne we ar memã,

—Djãm me aje amim Jeju mar ne kam tu aje mar kajgomã. Bep kati, dja ga me amim ama nhym me me amy nhinhu kàdjwÿ rê. Metĩndjwÿnh ne kum me my nhinhu kà rēnhbit kĩnh ne meo kra, bep me mykà tã ne kute meo kra kêt, anhÿr ar o ba. Nãm me 'êx. Me 'êxnhĩ ne me ar 'êx ba. Bir, nhÿnh me jabê ne Metĩndjwÿnh krakumrêx? Gwaj ba.

³ Gwaj ba ne gwaj mrãmri babê Metĩndjwÿnh krakumrêx. Gwaj baje Metĩndjwÿnh mar ne kum rax jarēnh nhym Metĩndjwÿnh Karõ kute gwaj bajo ba nhym Kritu Jeju kute gwaj bapytâr gwaj baje kam kamnhĩxbê ar baba. Kam ne gwaj babê Metĩndjwÿnh krakumrêx. Djãm gwaj ba ne gwaj ajmã amijon amiptàn ar amijo badjãmra

baba? Kati, Kritu Jeju ne gwaj bapytà gwaj kam Kritukam bakĩnhkumrēx ne o ar badjàmra baba.

⁴ Djori me'õwā amikukāmāreo amran we,

—Ba inhingēt kôpdji'ã Metĩndjwýnhmã imex, anhÿr ar o ba? Nàr kon ajmã amijon amijo àmra ba? Bir be, ba ren amijo idjàmra prãm ne ren badjwý ren amikukāmāreo amran ren amimexo idjàmra iba. Djãm ikàtàm, djãm iprý kàtã got ba? Arkati, inhingēt kute imã mÿjja rero kute me ja kunĩ rer. Gora ima.

⁵ Ë, ijã pi'òk kamrêk pydji nhym me imykà krãta. Ibê idjaerkumrēx nhym inhingêtbê Bēnjamĩn. Djãm ibajtem got? Kati, inãmê ibãm amē Ar kubê idjaer djwýnhĩ. Ibê mekbê pardjêu 'õ ne ba prĩne Môj djê kukràdjãkôt amijo iba mextire. ⁶ Nã bãm imã Môj djê kukràdjã kĩnhkumrēx ne o ingryk ne meo ajkē, me kute amim Jeju marjao ibikēnh mex ne. Nã bãm prĩne Môj djê kukràdjãkôt amijo iba. Nhÿnh ne me'õ ijã,

—Kati, nãm Môj djê kukràdjã 'õo akno, ane? Kati, nã bãm prĩne kôt amijo iba. ⁷ Bir be, amrêbê mÿjja ja kunĩ imã mex ba kanàrrãm amijo iba.

Nhym bep kati, jakam arým imã punun imã kajgo. Ba arým kanga. Kritubit ne ikadjy mex, ba kam kanàrrãm ar amijo iba. ⁸ Djãm Môj djê kukràdjãmē me ikukāmāre jabit imã kajgo? Kati, mÿjja kunĩ ne imã kajgo mexi. Nhym ije inhõ Bēnjadjwýrbê Kritu Jeju marmã, ajbit pydji ne imã mex, imã kĩnh, ba kôtbit ijamak bēn. Bir be, Kritu kadjy ne ba mÿjja kunĩ kanga. Nã bãm ikukràdjã tũm kunĩ mĩn ne tu bõm kumē, ije ajbito aminhõ kadjy.

⁹ Ije Krituo aminhõn kam kôt idjãm ne kôt ibamã ne ba mÿjja kunĩ kanga. Ta ne imã ijaxwe kêt jarē ba kam kum imexkumrēx. Djãm Môj djê kukràdjãkôt ije ar amijo ibakam imexkumrēx? Kati, Kritukôt ne ba imex. Nã bãm amikajmã'ã Kritu ma nhym Metĩndjwýnh imã ijaxwe

kêt jarê ba kam kum imex ne. Nãm me ã amikajmãtã Kritu maro ane nhym arÿm Metĩndjwÿnh memã axwe kêt jarêho ane.

¹⁰⁻¹¹ Bir be, ije Kritu mar ne kôt ar amijo ibamã ne ba mÿjja kunĩ kanga. Mÿkam ne ba mÿjja kunĩ kanga? Bir, ije prĩne Kritu mar nhym kute ta tÿxo ijo tÿx, tÿxja tãm kute akubyn amitĩn jao itÿxmã ba kudjwa tokryo itokryn 'ã ingrã tÿx rã'ã nhym me kute Jeju kudjwa ibĩn jabej ba kanga kêt ne kam ije ityk nhijukri akubyn itĩn ne ikator kadjy amim kamnhĩxbê ar amijo iba.

¹² Djãm arÿm imexo imexkumrêx? Djãm arÿm imex ne ijaxwe 'õ kêtikumrêx? Kati, ãm ije amijo itêm rã'ã. Tũmrãm gêdja Metĩndjwÿnh ijã mex mẽ ba kam mrãmri imexkumrêx. Kadjy ne Kritu Jeju ipytàn ijã amim karõ.

¹³⁻¹⁴ Ë, akmere ar, àpnhĩre ar, kraxje ijaxwe apêx kêt rã'ã. ãm ije amijo itêm rã'ãã. Ne kam mÿjja pydji'ã ino tÿx. Mÿjja tũm, ije amijo iba tũmja ne ba tu wãnh kum inhire. Tu wãnh kum inhiren mar kêt ne amikukãmbit maro tẽ.

Kute me kute aben rerkam prõt tÿx ne kam amim kĩnh djã jamÿnhja pyrãk. Nãm me amikukãm 'ÿr prõt ne prõt tÿx ne tyk djã kêt ne arÿm 'ÿ:r tẽ. Me kute me tÿxmẽ me tyk djã kêt nhõ nêkrêx jamÿnhmã. Me kute amim amÿnhmã ne me katat 'ÿr prõt ne. Me prõt kôt ari ar rĩt kêt ne ate krãn mũm rĩt ne mũm rĩt kêt. Ajbit ne me kuman tu 'ÿr prõt ne.

Bir be, nã bãm ã ane. Nã bãm ã amijo anen 'ÿr amijo itêm rã'ãn 'ã inopdji ne. Metĩndjwÿnh kute ijã amim karõkôt ne ba amijo tẽ. Metĩndjwÿnh ikam kĩnh ne kute imã ikĩnh djã nhõr ba ije amim amÿnhmã ne ba kôt amijo tẽ. Bir be, nã bãm ajbit ma. Ije kôt amijo iba nhym ikam kĩnh ne kute imã ikĩnh djã nhõrmã ne ba kadjy amijo itêm rã'ãn 'ã inopdji ne.

Mỳj nêkrêx nã, mỳj ikĩnh djà ne ba ije amim byrmã? Bir, Metĩndjwỳnh kute kàjkwamã me bajwỳr gu me 'ỳr bamõr ne õ kàjkwakam mỳjja mextikam ar babamã, tãm. Kritu Jejukõt dja gu me kàjkwamã wadjà. Mỳj me'õkõt? Bir, Kritu Jeju pydjikõt dja ba kàjkwamã wadjà. Kadjy ne ba amijo itẽm rã'ãn 'ã inopdji ne. Metĩndjwỳnh ikam kĩnh ne kute imã ikĩnh djà nhõr kadjy.

¹⁵ Gwaj baje amim Jeju mar tũm ne kõt arỳm bamexja, dja gwaj arek kõt amijo bamõr rã'ã. Metĩndjwỳnhmã bajaxwe kêt kadjy arek amijo batẽm rã'ã. Nà, gwaj o ane, ã axikõt maro ane. Dja gar akwỳ ate anhõ kre kadjwỳnhbê,

—Kê, waj. Ije Metĩndjwỳnhkõt ar ije amijo iba prãm kêt kumrêx. Mỳj kadjy gêdja bar mỳjja wãkõt ar amikangõnho iba? anhỳr jabej, nhym Metĩndjwỳnh arỳm ar amã kabẽn 'õ jarẽ gar arỳm aman kam kõt amim akato.

¹⁶ Ë, ja dja gar ama. Arỳm ne gwaj kõt amijo batẽmo ane. Gwaj arek bamõr rã'ã. Metĩndjwỳnh kute gwaj bajo mõr gwaj arek kõt bamõr ne atemã mũm bajõ bamàt kêt ne tu arek katàt kõt amijo batẽm nhym tũmràm Metĩndjwỳnh kute gwaj bajã mex mẽnh gwaj bamextire ne bajaxwe kêt kumrêxmã.

¹⁷ Akmere ar, àpnhĩre ar, ar aro'ã ijã amijakren ikõt amijo tẽ. Ë, ar ipumũ. Ar akajmãtã katàt imrãnhja pumũ. Dja gar ipumũn kam katàt ã ikudjwa ar amijo anhỳr ar o aba. Arỳm ar kwỳ kute ikõpdji'ã ikõt ar amijo ba. Dja gar ar kudjwa ama.

¹⁸ Nhym bep ate ne me kwỳ kum Kritu kurê. Nãm me arĩk ar ba ne kute Kritu me bakunĩ kadjy pĩte'ykam tykja mar prãm kêt kumrêx ne kum kurê. Arỳm ne ba ar amã me ja jarẽn krãptĩ ne kam ajbir ajte akubyn ar amã arẽ, imỳrkam ne ba ar amã arẽ. ¹⁹ Me ja dja me tu biknorkumrêx. Djã nãm me kum Metĩndjwỳnh kĩnh got? Kati, nãm me arĩk ar ban kam kum axwebit kĩnh ne. Djã

nãm me pijàm ne? Nãm me ren axwekam pijàm ne ar ba. Bep kati, nãm me pijàm kêt ne ar ban ajte ta amijo àmra ba. Djã nãm me kàjkwakam mỳjja ma? Kati, nãm me pyka jakam mỳjjabit mar ar o ba.

²⁰ Bep ate ne gwaj ba. Gwaj banhõ pykakumrêxbê ne kàjkwa, Metĩndjwỳnh nhõ kàjkwa. Kurũm dja Bẽnjadjwỳr Jeju Kritu kubê me bapytàr djwỳnhja bõx. Tãm ne gwaj kõtbit bajamak bẽn ne amãr ar o baba. ²¹ Dja bõx ne kam me bajo ny, me banhĩ punuja, tyk prãmja dja o ny gu me kam banhĩ kute ta ã mextire, ã kadjwỳnh ajmã kute kêt, ã mextire pyræk. Mỳjo dja me banhõ ny? Djãm Jeju Kritu rerek got. Tỳxi. Ta tỳxo. Dja amityxo amijo aptàn kam amikõt mỳjja kunĩ mẽn kam mỳjja kunĩ nhõ bẽnjadjwỳr. Ta tỳx tãmõ dja me banhõ ny.

4

Kute arkum amijo ba mexmã 'ã karõ.

Ep 4.3; Pir 2.2; Kor 3.15; Xij 3.17

¹ Be, akmere ar, àpnhĩre ar, kam dja gar ã Bẽnjadjwỳrkõt amijo aban 'ã angrà tỳxo ane. Djãm imã ar akĩnh ngri. Axwe imã ar akĩnh, ije ar ajo ijamak tỳxkam ne ba ar amã ikabẽn jarẽn ar amã pi'òk no'òk ne. Ar ajo dja ba amikĩnh ar o iba. Ar ga dja ba ar ajo idjãmra mõ, imã ar akĩnh raxkam, akmere ar, àpnhĩre ar. Ar Jeju 'ã angrà tỳx ne kõt aje amijo abamã ne ba ã ar amã pi'òk no'òko ane.

² Ë, àpnhĩre ar, Ebodjijmẽ Xĩxiki, ba ar amã ikabẽn jarẽ. Kwãrĩk wãnh akabẽno aben japanh kêt. Ar abê Bẽnjadjwỳr djwỳnh krakam on ar aje aben pyræk ne aro'ã axikõt akabẽn. ³ Gadjwỳ, akmere, ikõt adjàpênh djwỳnhkumrêx, dja ga arkum akabẽn jarẽ gê on ar kute aben pyræk ne kabẽno aben japanh kêt. Nãm ar ikõt àpênh ar ban memã Jeju'ã ujarẽn ny jarẽn ar o ba. Ne kam

Kremëxidjwỳkôt àpênh ar ba. Kremëximě me ikôt àpênh kunĩmě, me tãm ne me arỳm Metĩndjwỳnh me tĩn rã'ã rã'ãmã arỳm pi'òk no'òkka amim me idji janhô. Nhym bep ar nire kute ar ikôt àpênhja ne ajmãn ar arỳm ajbir kaběno aben japa. Mỳkam? Arkumã dja ga akaběnh jarě.

⁴ Be, on tu ar akĩnh ry typydji, ar abě Běnjadjwỳr djwỳnh krakam on tu ar akĩnh ry typydji. Ba ajte ar amã arě,

—Ar akĩnhkumrěx. ⁵ Gora me kunĩmã ar adjukaprĩ. Běnjadjwỳr arỳm akubyn bôx 'ỳrkam dja gar me kunĩmã adjukaprĩ gě me kunĩ ar adjukaprĩkôt ar ama.

⁶ Kwãrĩk wãnh gar mỳjjakam adjumar punu kêt. Tu Metĩndjwỳnhmã akaběnh ne prĩne kum amijarěnh mỳjjao a'wỳ. Ne mỳjjao adjà'wỳr katã kum amikĩnh jarě. Kute ar amã mỳjja kunĩ nhòrkam kum amikĩnh jarěnh kum òdjãnh jarě. Æ kum amijarěnh ane. ⁷ Dja gar ane nhym kam Metĩndjwỳnh ar amã umar mex djà jarě gar kam adjumar mexkumrěx ne ar aba. Djãm tãwã nhõ me umar mex djà punu got. Tãmwã ne õ me umar mex djà ra:xi. Nãm me te kute mar ne kute kraxkôt omũnhmã. Kritu Jejukôt dja gar adjumar mexkumrěx. Õ me umar mex djàjao dja prĩne ar aněje aptà. Nhym me umar punu 'õ ar amã àr prãm kêtumrěx, amadjãmã àr kêtumrěx ne ar anhòkre kadjwỳnhbê àr kêtumrěx.

⁸ Be, akmere ar, àpnhĩre ar, ba ajte ar amã mỳjja jarě. Godja mỳjja mextire, nàr mỳjja ajmã kute kêt ne kĩnhkumrěx jabej gora ar ajbit ma. Kwãrĩk wãnh gar mỳjja punu 'õ mar kêt.

Bep mỳjja me kute arěnh ne 'ěxnhĩ kêt 'õ,
me kute katàt kaběnh jadjwỳr 'õ,

mỳjja mex me kute kôt amijo ba 'õ,

me kaběnh mex me kute o aben nhikjê kêt 'õ,

mỳjja mex me kute omũnh ne kĩnhkumrěx 'õ,

mỳjja mextire me kute kikre kunĭkôt mar ne kute o ŷrja
 mỳjja ja dja gar mar o aba.

⁹ Ije ar amã ikabēn jarēnh gar aje ikabēn mar ne ikabēnkôt aje amijo aba ne ije amijo iba gar aje ije amijo ibakôt ipumūnh gora ar ã ikudjwa amijo ane nhym kam Metĭndjwỳnh ar amã umar mex jarēn prĭne ar ar ajo ba. Tãm ne ja.

¹⁰ Be, nã bãm ikĭnh ra:x ne. Ne Bēnjadjwỳrmã amikĭnh jarē. Nã gãm ar ajte ijo djuw mex ba kam ikĭnhkumrēx ne. Ar aje ijo djuw mex kêt ne kam ajbir ajte ijo djuw mex. Ar atãri ar iba ga ren ar ijo djuw mex rã'ã. Nhym bep amybỳm ne ba ar iba gar ijo djuw mex kêt. Djã nã gãm ar ijo aknon ijo djuw mex kêt. Arkati, nã gãm ar aje imar rã'ã ne te jãnh gar aje ijo djuw mex prãme.

Kute arkum arkam amikĭnh jarēnh.

¹¹⁻¹² Djãm imã prãm nàr inhō mỳjja kêt kam ne ba ije ar amã amijarēnhja? Kati, ikĭnhkumrēx. Ba arỳm amikam ajkam aman arỳm tu ate ikrã. Ĕ, godja inhō mỳjja kêt kam nàr kon inhō mỳjja krãptĭkam ba tu kam ikĭnhkumrēx ne ar iba. Godja mỳjja punu arỳm iwỳr bôx ba tu ikĭnhkumrēx. Nhym mỳjja mexdjwỳ arỳm iwỳr bôx ba arỳm ikĭnhkumrēx. Mỳjja punu nàr mỳjja mex iwỳr ban bôx katã ba tu ikĭnhkumrēx ne ar iba. Imã prãm nàr ijajne jabej, inhō nêkrêx krãptĭ nàr inhō nêkrêx kêt jabej ba tu ikĭnhkumrēx ne ar iba. Ja ne ba arỳm ije mar tỳx.

¹³ Kritu ta ne ijo tỳx nhym mỳjja kunĭ iwỳr ban bôx katã ba tu ate ikrãn ikĭnhkumrēx ne ar iba.

¹⁴ Bep mrãmri ne gar adjukaprĭkumrēx. Nã gãm ar itokry pumūn kam anhōdjãnhkôt imã mỳjja jano. Mrãmri ne gar amexkumrēx.

¹⁵ Amrêbê ije pykabê Matenikam memã Jeju'a idju-jarēnh ny jarēnhmo krax ne kam kurũm itēm kam ne gar

gajbit ikôt apê ne imã mỳjja kwỳ jano. Atemã me kute Jejukôt aben pydji 'õ kute imã mỳjja janor kêt. Ar gajbit ne gar imã mỳjja jano. Be, gar aje imar rã'ãja pumũ. Kribê Pirpukam ar aje amim Jeju mar ne kôt ar aben pydjio baja, ar gajbit ne gar imã pi'òk kaprĩre jano ba amim kuby. ¹⁶ Ne ajte kribê Texarônikakam idjãm rã'ãkam inhõ pi'òk kaprĩre kêt. Gar imã kwỳ jano, ne ajte ano.

¹⁷ Djãm ar aje ajte imã pi'òk kaprĩre nhõrmã ne ba ajte ar amã ane? Kati, Metĩndjwỳnh ar akam kĩnh ne kute ar adjukaprĩo pãnh gar akĩnh raxmã.

¹⁸ Nà, mrãmri ar aje imã anorja kunĩ arỳm iwỳr bõx ne imãnhkutãn kwỳ ijakre. Gar aje Eaprodjikôt imã anor nhym kute imã o bõxja imã kungã nhym arỳm inhõ mỳjja krãptĩ ne. Ar aje imã òrja kute Metĩndjwỳnh nhõ mry pyræk, kute õ mry kudjỳre pyræk. Me kute Metĩndjwỳnhmã mry par ne kute kum bõr nhym kum kĩnh ne mekam kĩnhja. Kute tãm pyræk. Nã gãm ar imã mỳjja ngã nhym kam Metĩndjwỳnh ar akam kĩnhkumrẽx. ¹⁹ Kam dja ar amã mỳjja ngã nhym ar amãnhkutã ne.

Djãm inhõ Metĩndjwỳnh õ nèkrẽx kêt got. Arkati, kàjkwakam õ mỳjja krãptĩti: kute kanhêtire pyræk. Dja ar amã kwỳ ngã, Kritu Jeju djô'ã ar amã kwỳ ngã nhym kam ar anhõ mỳjja ar amãnhkutã. Nhỳnh ne Metĩndjwỳnh ar amã mỳjja 'õ nhõr kêt? Kati, dja ar amãnhkutã kungã nhym rã'ãn kumex.

²⁰ Gê me kunĩ me banhõ Metĩndjwỳnhmã rax jarẽ, Metĩndjwỳnhbê me Babãmmã rax jarẽ. Kum rax jarẽnh rã'ã rã'ã. Gê me ã ane. Tãm ne ja.

²¹ Nã bãm ar ajo ama, wãnh, Kritu Jejukôt ar abê Metĩndjwỳnh nhõ ar amexja ne ba ar akunĩo ama ne. Wãnh ar abenmã ijarẽ. Nhym jakamdjwỳ ar kute Jejukôt abeno kamy ar ajo amak rã'ãn ar amã amijarẽ. ²² Jakam, Metĩndjwỳnh nhõ me mex kunĩ ne ar ar ajo amak rã'ãn ar

amã amijarẽ. Nhyrn bẽnjadjwyr Xedja nhũrkwãkam me jadjwyr ar ajo amak tỳ:x ne.

²³ Gê gwaj banhõ Bẽnjadjwyr Jeju Kritu ukaprĩkõt prĩne ar akunĩo djuw mex. Tãm ne ja.

Metĩndjwỳnh Kute Memã Kabẽ Ny Jarẽnh
New Testament in Kayapó (BR:txu:Kayapó)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kayapó

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kayapó [txu], Brazil

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kayapó

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

